

Marinko Vuković

Državni arhiv u Slavonskom Brodu
Augusta Cesarca 1
Slavonski Brod

**SHEMATIZAM PRAVOSUĐA NA PODRUČJU
TERITORIJALNE OVLAŠTI DRŽAVNOGA ARHIVA U
SLAVONSKOM BRODU (1850.–2004.)**

UDK 353:347.9(497.5 Slavonski Brod)"19/20"(083)

Pregledni rad

Radom se nastoji dati pregled povijesti pravosudnih tijela od polovine 19. stoljeća do danas na području teritorijalne ovlašt Državnoga arhiva u Slavonskom Brodu. Obuhvaćena su sva pravosudna tijela koja su postojala samostalno. Isto su tako navedena ona pravosudna tijela koja su formalno pravno bila u sastavu uprave. Pregled će biti od pomoći kako djelatnicima Državnog arhiva u Slavonskom Brodu (DASB), tako i drugim korisnicima i istraživačima koji se budu bavili poviješću pravosuđa na ovom području.

Ključne riječi: sudovi, pravosuđe, povijest pravosuđa

Uvod

Potreba za spoznajom kakva je shema pravosudnih tijela na području Brodsko-posavske i Požeško-slavonske županije, odnosno kakva je povijest pravosudnih tijela u teritorijalnoj ovlašt Državnoga arhiva u Slavonskom Brodu 1850.–2004., proizlazi kako iz potreba povijesne struke tako još i više iz potreba arhivista koji rade na sređivanju fondova s područja pravosuđa. Najvjerojatnije da nećemo nikada s potpunom sigurnošću moći tvrditi kako je to zaista bilo, unatoč dosta dobrim povijesnim vrelima iz toga doba. Stoga, ukoliko je netko i pokušao utvrditi što je sve postojalo i kada od pravosudnih tijela ovoga dijela Hrvatske (središnje i jugozapadne Slavonije), naišao je na velike probleme gdje tražiti izvore i što sve postoji od izvora za ovu danas ne baš omiljenu povijesnu temu o povijesti institucija i uprave. Nadajmo se kako će shvaćanje važnosti bavljenja ovom granom povijesno-arhivističkoga posla postati još važnije, pogotovo arhivistima u državnim arhivima, ali i povjesničarima.

Čitavo ovo razdoblje 1850.–2004. godine podijeljeno je u pet različitih razdoblja, koja se preklapaju s postojanjem pojedinih država. Isto tako prvo je razdoblje (1850.–1918.) podijeljeno teritorijalno na područje Vojne krajine i Provincijala do vremena sjedinjenja 1881., odnosno potpunoga zakonskog i institucionalnog izjednačenja u pravosuđu i upravi 1886. godine. Budući da za razdoblje Vojne krajine nema dostupnih službenih glasila, navedena je literatura s pomoću koje je dokazano njihovo postojanje. Osnovni je kriterij podjele posljednji naziv koji je tijelo imalo na kraju pojedinoga razdoblja.

Primjenjujući ovaj kriterij, u shematizmu smo definirali pet razdoblja:

1. Razdoblje 1850.–1918. god.
 - a. Vojna krajina 1850.–1886.
 - b. Provincijal 1850.–1886.
 - c. Vojna krajina i Provincijal 1886.–1918.
2. Razdoblje 1918.–1941. god.
3. Razdoblje 1941.–1945. god.
4. Razdoblje 1945.–1991. god.
5. Razdoblje od 1991. - 2004. god.

Radom su obuhvaćene pravosudne ustanove koje su postojale bilo kao samostalne, bilo kao dio uprave, a vršile su pravosudnu funkciju u danom vremenu, odnosno imale sjedište na području teritorijalne ovlasti DASB.¹ Poslije svake konstatacije o zakonskim i provedbenim propisima o općem ustroju i nazivlju pravosudnih tijela u nekom razdoblju, slijedi njihovo nabranje od najvišega prema najnižem kronološkim nizom.

1. Razdoblje 1850.–1918. god.

a) Vojna krajina 1850.–1886. god.

Sudbenu vlast u Vojnoj krajini, koja je na temelju Osnovnoga zakona od 7. svibnja 1850. upravno podijeljena na: 1. mjesne općine, 2. kotarske općine (općine jedne satnije), 3. okružne ili pukovnijske općine (12 kotarskih općina /satnija/ jedne pukovnije), vrše: **1. Generalatski sud** (sud I. instancije i prizivni sud /pukovnijskoga suda/), **2. Pukovnijski sud** (sud I. instancije i nadležan nad satnijskim sudovima), **3. Zapovjedništvo satnije** za disciplinske predmete i kao mirovno sudište za sporove manje vrijednosti do 50 forinti (a i do 100 forinti ako su stranke suglasne).² Sudbenu vlast u vojnim komunitetima (Stara Gradiška od 1748., Brod od 1749.) vrše **4. sudovi** koji djeluju u sklopu **gradskih magistrata** vojnih komuniteta, kojima je viša sudska instanca generalatski sud.

Godine 1862. izdan je propis koji je regulirao gradske općine u gradovima. U gradskim općinama postojalo je također mirovno sudište, koje se sastojalo od gradskoga načelnika, referenta za pravosuđe i nekoliko magistratskih vijećnika. Graničari su suđeni za vojne zločine po vojnim zakonima, a ostali po općem zakonu, koji je važio za cijelu Monarhiju. Sudbenost u Vojnoj krajini dijelila se na krivične (kaznene) predmete i građanske predmete. Kaznena sudbenost **krajiških (graničarskih) sudova (pukovnijski sudovi)** obuhvaćala je sve stanovnike Vojne krajine, pa i strance. U slučaju proglašenja prijekoga suda, kaznena sudbenost graničarskih sudova obuhvaća svaku osobu koja je povrijedila propise prijekoga suda. **Gradanski sudovi** u kaznenom postupku bili su mjerodavni za sve osobe, pa i graničare, ako su primjenjivali propise prijekih sudova, te za stanovnike vojnih komuniteta, trgovce i obrtnike s područja Vojne krajine ako su izvršili kazneno djelo izvan Vojne krajine. Graničarski sudovi bili su mjerodavni za sve građanske predmete

¹ Rad je dopunjena, izmijenjena i proširena verzija *Shematizma pravosudnih tijela na području Brodsko-posavske i Požeško-slavonske županije od 1850.-2000. godine*, Slavonski Brod, 2000. (interna publikacija). Kako u tom radu nisu bili obuhvaćeni ni satnijski, ni mjesni, ni prekršajni sudovi, odnosno sudovi koji su formalno postojali kao dio civilne i vojne uprave, sada je izvršena dopuna i ispravka ovoga propusta. Isto tako, izmijenjen je i stil pisanja teksta.

² U stvari je ovo tijelo uprave, koje ima i neke sudske funkcije. Imala je djelomičnu ulogu kao danas prekršajni sudovi.

koje su im stanovnici Vojne krajine predložili i koje im je zakon dopuštao, kao i građanski sudovi za civilne tužbe graničara ako je to zakonom dopušteno. Kao sudovi u Vojnoj krajini postojali su: **1. Generalkomanda u Zagrebu**, **2. Zemaljski krajiški sud u Zagrebu (sud II. instancije ili prizivni)**, **3. Pukovnijski sudovi (sud I. instancije)**, **4. Sudovi komunitetskih magistrata (sud I. instancije)**, **5. Vojni sud u Zagrebu (kao rudarski sud)**, **6. Duhovni sud (za bračne sporove)**.

Carskom odlukom o uređenju civilne uprave Vojne krajine od 8. lipnja 1871. zadržana je dotadašnja sudska organizacija. Satnijama su ostali poslovi mirovnih sudova do konstituiranja općina.

Zakonom od 8. srpnja 1871. uređeno je pitanje gradova na teritoriju Vojne krajine, te je tim zakonom Vojni komunitet Brod (Vojnička općina Brod) postao grad. Gradski magistrat morao je sada prepustiti pitanje sudbene vlasti redovnim sudovima. Tako je u Brodu od 1. siječnja 1872. umjesto Suda komunitetskog magistrata počeo djelovati **Carsko kraljevski gradski sud**, ali još uvijek u sklopu uprave.

Od 1. siječnja 1872. rješavanje sporova **mirovnih sudova**, koji su bili u djelokrugu satnija od 1850., a tek su 1862. stvarno počeli s radom, preuzimaju **kotarski i općinski uredi**.^{3*} Kompetencije kotarskih ureda u pravosuđu su one koje jesu imale satnije i pukovnije do uređenja pravosuđa. Prigovore protiv rješenja takvih sudova rješavali su redovni sudovi.⁴

Na području Vojne krajine sudstvo je odijeljeno od uprave Zakonom o organizaciji pravosuđa u Hrv.-slav. Vojnoj krajini 19. lipnja 1872. (stupio na snagu 1. siječnja 1873.), kada su osnovana 4 **kotarska suda** (na području teritorijalne ovlasti DASB-a: Okučani, Nova Gradiška, Nova Kapela, Brod) i 1 **sudište** prve instancije (na području teritorijalne ovlasti DASB Nova Gradiška). Kao druga instancija bila je **Krajiška sekcija Banskoga stola**, a kao treća instancija **Krajiška sekcija Stola sedmorice** u Zagrebu. Sudište u Petrinji dobilo je šire kompetencije, te je sudilo na području cijele Vojne krajine u kaznenim predmetima zbog veleizdaje, uvrede veličanstva i smetanja javnoga reda i mira. Kod Stola sedmorice i sudišta prve instancije postavljen je **državni odvjetnik**. Prijestupe u financijskim prijestupima u prvoj instanciji vrši **Financijski sud**, a u drugoj **Viši financijski sud** (oba sa sjedištem u Zagrebu).

Dana 1. kolovoza 1873. civilna je uprava potpuno odvojena od vojne, pa su sada građanski sudovi dobili ovlasti obnoviti kazneni proces protiv onih koji su već osuđeni po vojnim sudovima. Naime, tada političko-upravni odjeli u pukovnijskim

³ Ivan Beuc, *Povijest institucija državne vlasti u Hrvatskoj (1527-1945)*, Zagreb, 1969., str. 111, Zakon o općinama donesen je 1862. za Vojnu krajinu. Točan broj i rasprostranjenost Kotarskih ureda, kao i to jesu li i gdje u praksi zaživjeli 1872.–1881. godine, djelomice nam daje rad Dražena Kušena i Miljenka Pandžića: *Karte povijesti uprave nekadašnje Slavonije (1684.-1936. g.)*. *Andreas Lutz, Graz, 1937.*, u: Glasnik Arhiva Slavonije i Baranje, 6(2001) Osijek, str. 277. Autori se pozivaju na Lutza koji veli da se to dogodilo 1875. godine.

* *Opaska: a) Kotarski uredi koji su tada postojali, a područje kojih je danas u djelokrugu DASB-a jesu: Novska (djelomice), Nova Gradiška, Oriovac, Garčin, Županja (djelomice) i Vinkovci (djelomice). b) Općinski uredi ili kotarske općine nazivi su za isto tijelo, što ovisi o autorima koji ih rabe u svojim djelima. Mi ćemo ih nazvati općinski uredi budući da ispravan službeni naziv nije sa sigurnošću utvrđen.*

⁴ Mirko Valentić, *Vojna krajina i pitanje njezina sjedinjenja s Hrvatskom 1849-1881*, Zagreb 1981, str. 269., Godine 1862., osim kotarskih ureda, osnivaju se, umjesto satnija za civilni dio poslova, kotarske općine (općinski uredi), a kao novo prijelazno tijelo u ovoj fazi reforme pravosuđa Vojne krajine Okružna i pukovnijska općina, koju čini 12 kotarskih općina. Naziv satnija ostaje i dalje za vojni dio.

zapovjedništvima prerastaju u Carsko kraljevsku okružnu oblast u Novoj Gradiški i Vinkovcima.⁵

Godine 1879. u Vojnu je krajinu uveden Gruntovnički red od 15. prosinca 1855.. Tim su zakonom predate gruntovne knjige kotarskim sudovima.

Godine 1880. ukinut je Kraljevski kotarski sud u Novoj Kapeli, koji je djelovao na području teritorijalne nadležnosti DASB.⁶

Car Franjo Josip I. »Manifestom« od 15. srpnja 1881. godine obavještava graničare da je Vojnu krajinu sjedinio s Kraljevinom Hrvatskom i Slavonijom. Ministri hrvatsko-ugarske vlade i ban dužni su što prije caru predložiti nužnu reorganizaciju oblasti i ureda. Tako sve dok car ne donese rješenje po tom prijedlogu sve oblasti i uredi ostaju na snazi. Banu su podređene Krajiške sekcije Stola sedmorice i Krajiške sekcije Banskoga stola te Državno nadodvjetništvo za Vojnu krajinu, koji se imaju sa 1. siječnjom 1882. spojiti sa Stolom sedmorice Kraljevine Hrvatske i Slavonije.

Zakonom od 5. veljače 1886. konačno je ukinuto područje s vlastitom upravom u Vojnoj krajini i uvedena jedinstvena upravna podjela na županije, kotare i općine.

Na području teritorijalne ovlasti Državnoga arhiva u Slavonskom Brodu imali su sjedište i djelovali: 1 pukovnijski, 2 gradska i 14 satnijskih sudova (stanje 1869. godine). Tako 1850.–1886. djeluju i postoje pravosudna tijela, odnosno tijela koja imaju tu funkciju:

I. Sudbeni stolovi:

1. *Kraljevski sudbeni stol u Novoj Gradiški, 1850.–1882.*

► (nosi naziv Pukovnijski sud u Novoj Gradiški, 1850.–1872.).⁷

II. Kotarski sudovi:

2.1. ► *Sud u sklopu komunitetskoga magistrata Nova Gradiška, 1850.–1872.*

2.1. *Kraljevski kotarski sud u Novoj Gradiški, 1872.–1918.*

(nosi naziv Carski kraljevski kotarski sud u Novoj Gradiški, 1872.–1884.)

(nosi naziv Kraljevski kotarski sud u Novoj Gradiški 1884.–1918.)

2.2. *Kraljevski kotarski sud u Okučanima, 1872.–1886.*⁸

2.3. *Kraljevski kotarski sud u Novoj Kapeli, 1872.–1880.*

2.4. ► *Carski kraljevski gradski sud u Brodu, 1850.–1872.*⁹

► (nosi naziv Sud u sklopu komunitetskoga magistrata Brod, 1850.–1871.)

2.4. *Kraljevski kotarski sud u Brodu, 1872.–1918.*

(nosi naziv Carski kraljevski kotarski sud u Brodu 1872.–1884.).¹⁰

⁵ *Isto*, str. 273.

⁶ I. Beuc, nav. dj., str 126.

⁷ Ukinut banskim Naredbom kraljevine hrv.-slav.-dalm. od 14. listopada 1882., br. 13643 SZNKHS 1882, komad IX, br. 49, a ovlast se prenosi na Kraljevski sudbeni stol u Požegi.

► Crni trokut ispred naziva označuje da pravosudno tijelo nije samostalno, nego u sastavu vojne ili civilne uprave.

⁸ Ukinut Naredbom kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za pravosuđe od 1. srpnja 1886., br. 9255. (SZINKHS 1886, kom. IX, br. 55).

⁹ Carski kraljevski gradski sud u Brodu nalazi se u sklopu uprave od 1. siječnja 1872. do 19. lipnja 1872. godine.

¹⁰ Sudovi Kraljevski kotarski sud u Novoj Gradiški i Kraljevski kotarski sud u Brodu, 1872.–1918. prelaze iz razdoblja *I. a. Vojna krajina 1850.–1886.* u razdoblje *I. c. Vojna krajina i Provincijal 1886.–1918.*, ali ih se zbog preglednosti ne navodi dva puta, nego su uvršteni samo u prvo razdoblje.

(nosi naziv Kraljevski kotarski sud u Brodu 1884.–1918.).

III. Mirovni sudovi:

3.1. ► *Zapovjedništvo satnije Čaglič*, 3.2. ► *Zapovjedništvo satnije Okučani*, 3.3. ► *Zapovjedništvo satnije Mašić*, 3.4. ► *Zapovjedništvo satnije Rešetari*, 3.5. ► *Zapovjedništvo satnije Petrovo Selo*, 3.6. ► *Zapovjedništvo satnije Nova Kapela*, 3.7. ► *Zapovjedništvo satnije Oriovac*, 3.8. ► *Zapovjedništvo satnije Stupnik*, 3.9. ► *Zapovjedništvo satnije Sibirj* (gradiška pukovnija), 3.10. ► *Zapovjedništvo satnije Podvinje*, 3.11. ► *Zapovjedništvo satnije Trnjani*, 3.12. ► *Zapovjedništvo satnije Garčin*, 3.13. ► *Zapovjedništvo satnije Andrijevci*, 3.14. ► *Zapovjedništvo satnije Sikirevci* (brodska pukovnija), 1850.–1872.

3.2.1. ► *Zapovjedništvo pukovnije Nova Gradiška*, 1850.–1872.

3.3.1. ► *Kotarski ured Nova Gradiška*, 3.3.2. ► *Kotarski ured Oriovac*, 3.3.3. ► *Kotarski ured Garčin*, 1872.–1886.¹¹

3.4.1. ► *Općinski uredi*, 1872.–1883. (do 1883. godine podudaraju se sa sjedištima satnija)¹².*

3.5.1. *Mjestni sud u Čagliču*, 1883.–1918., 3.5.2. *Mjestni sud u Okučanima*, 1883.–1918., 3.5.3. *Mjestni sud u Mašiću*, 1883.–1918., 3.5.4. *Mjestni sud u Rešetarima*, 1883.–1918., 3.5.5. *Mjestni sud u Starom Petrovom Selu*, 1883.–1918., 3.5.6. *Mjestni sud u Novoj Kapeli*, 1883.–1918., 3.5.7. *Mjestni sud u Oriovcu*, 1883.–1918., 3.5.8. *Mjestni sud u Stupniku slavonskom*, 1883.–1918., 3.5.9. *Mjestni sud u Sibirju*, 1883.–1918., 3.5.10. *Mjestni sud u Podvinju*, 1883.–1918., 3.5.11. *Mjestni sud u Trnjanima*, 1883.–1918., 3.5.12. *Mjestni sud u Garčinu*, 1883.–1918., 3.5.13. *Mjestni sud u Andrijevcima*, 1883.–1918., 3.5.14. *Mjestni sud u Sikirevcima*, 1883.–1918.¹³

IV. Vojni sudovi:

4.1. *Vojni sud u Brodu*, 1872.–?¹⁴

V. Ostala pravosudna tijela:

5.1. ► *Gradiška graničarska pukovnija – pravosudni odjel/odsjek*, ?–?

5.2. ► *Zemljišno knjižni ured Gradiške graničarske pukovnije*, ?–?

5.3. ► *Podravnateljstvo za zemljišno knjižnu reambulaciju Gradiške graničarske pukovnije*, ?–?¹⁵

¹¹ I. Beuc, nav. dj., str. 120.–121. Obavljaju najveći dio pravosudnih funkcija koje su dotada obavljala Zapovjedništva satnija.

¹² I. Beuc, nav. dj., str. 120.–121. Obavljaju dio pravosudnih funkcija koje nisu prešle na kotarske urede.

* Milan Smrekar, *Priručnik za političko upravnu službu*, knjiga I, Zagreb 1899., Iako se naredbom bana kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 27. kolovoza 1883. br. 11.851 za područje bivše hrvatsko-slavonske krajine osniva ukupno 157 mjesnih sudova, stvarno stanje do 1886. godine, kada se potpuno izjednačava upravno pravosudni sustav Provincijala i Vojne krajine, nije zasada poznato. Najvjerojatnije prati prijašnju satnijsku, te kasniju općinsko uredsku podjelu. Vidi bilješku 12.

¹³ Budući da je znatan broj mjesnih sudova osnovan Naredbom bana kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 27. kolovoza 1883. godine br. 11351, to jest prije potpunoga ujednačavanja uprave i pravosuđa Vojne krajine i provincijala (1886.), naveli smo ih samo u poglavlju a) *Vojna krajina 1850.–1886. god.*, a one mjestne sudove nastale nakon 1886. naveli smo u poglavlju c) *Vojna krajina i Provincijal 1886.–1918. god.*

¹⁴ M. Valentić, nav. dj., str. 273. Autor spominje novoosnovani vojni sud u Brodu. Nepoznato nam je je li bio samostalan i do kada je postojao.

¹⁵ Ovo su pravosudna tijela, odnosno dijelovi jednoga tijela, koja su bila u sklopu Gradiške graničarske pukovnije. Navedena su analogno tijelima Brodske graničarske pukovnije te ih zbog konceptijskih razloga navodimo samo u ovoj bilješci: 1. *Brodska graničarska pukovnija – pravosudni odjel/odsjek*, 1824.–1886., 2. *Pukovnijski sud Brodske graničarske pukovnije*, 1824.–1874., 3. *Zemljišno knjižni ured*

b) Provincijal 1850.–1886. god.

Godine 1850. reorganizirano je sudstvo u Banskoj Hrvatskoj. Razpisom Ministarstva pravosuđa od 16. srpnja 1850. ukinuti su vlastelinski sudovi, a osnovani novi redovni sudovi. Osnovano je **57 kotarskih sudova** (od kojih su 6 bili zborni sudovi), **7 zemaljskih sudova** (županijski sudovi) i jedan **viši zemaljski sud**, od 1851. nazvan **Banski stol u Zagrebu** (ustrojen kraljevskim otpisom od 27. ožujka 1851.). Na području teritorijalne ovlasti Državnoga arhiva u Slavonskom Brodu osnovano je 5 kotarskih sudova.¹⁶

Naredbom Ministarstva unutarnjih poslova pravosuđa i financija od 19. siječnja 1853. uređuju se vlasti sudbene i uredi kotarski. Sudstvo je djelomično spojeno s upravom. Formirani su mješoviti kotarski uredi, koji obavljaju upravnu i sudsku funkciju. Nova sudska organizacija počinje funkcionirati 30. listopada 1854. godine. Tako postoje:

1. **Viši zemaljski sud** (Banski stol za područje Hrvatske i Slavonije)
2. **sudišta prve molbe** (carsko kraljevski zemaljski sudovi ili carsko kraljevski okružni sudovi)
3. **sudovi kotarski** (kotarski uredi ili gradsko delegirani kotarski sudovi).

Na području teritorijalne ovlasti DASB-a djelovao je Županijski sud u Osijeku kao sudište prve molbe za Osječku i Požešku županiju. Također je Županijski sud u Osijeku vršio **trgovačku i rudarsku sudbenost** za cijelu Slavoniju. U gradu Požegi sudbenost je vršio kotarski ured za grad i Požešku županiju.¹⁷

Naredbom ministarstva pravosuđa od 16. prosinca 1855. uvodi se **gruntovni red** u Hrvatskoj.

Sudstvo se ponovno odijelilo od uprave Zakonom o vlasti sudačkoj od 28. veljače 1874. Zakonom o ustroju sudova prve molbe u Kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji od 21. studenoga 1874. vrše:

1. **kraljevski kotarski sudovi i kraljevski gradsko-delegirani kotarski sud kao inokosni**
2. **kraljevski sudbeni stolovi kao zborni sudovi.**

Na području ovlasti DASB-a formiran je Sudbeni stol u Požegi.¹⁸ Županijski sudbeni stol, županijski kotarski i gradski sudovi prestaju s radom 31. svibnja 1875. Kotarski sudovi i sudbeni stolovi imaju isti djelokrug koji su do sada imali kotarski uredi kao sudovi i sudišta prve molbe. Za rudarsku je djelatnost mjerodavan u čitavoj Slavoniji Sudbeni stol u Zagrebu. Sada su formirani kao novi **mjesni sudovi**.

Godine 1884. protegnuti su propisi iz 1874. god. na područje Vojne granice. Tada su ukinuti gradsko delegirani kotarski sudovi i umjesto njih formirani kotarski. Ostali kotarski sudovi i sudbeni stolovi bivše Vojne granice dobili su onu ovlast koju su imali kotarski sudovi i sudišta prve molbe od 1853. Trgovački i rudarski poslovi ostali su netaknuti. Od 1850. do 1886. djeluju i postoje pravosudna tijela, odnosno tijela koja imaju tu funkciju:

Brodске граничарске пуковнице, 1801.–1867., 4. Подравнателјство за земљишну реамбулацију Бродске граничарске пуковнице, 1860.–1864.

¹⁶ *Zemaljsko-zakonski i vladin list, 1850., kom. XCIX.*

¹⁷ *Zemaljsko-vladin list za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju, kom. XIII.*

¹⁸ SZINKHS 1874., kom. XXV, br. 55.

I. Sudbeni stolovi:

1. *Kraljevski sudbeni stol u Požegi*, (1850.–1854) (1874.–1918.)
(nosi naziv Zemaljski sud II. reda u Požegi 1850.–1854.)¹⁹
(nosi naziv Kraljevski sudbeni stol u Požegi, 1874.–1918.)

II. Kotarski sudovi:

- 2.1. ► *Kotarski ured u Kutjevu*, 1854.–1874.²⁰
- 2.2. *Sud kotarski II. reda u Pleternici*, 1850.–1854.²¹
- 2.3. *Sud kotarski II. u Bektežu*, 1850.–1854.²²
- 2.4. *Kraljevski kotarski sud u Požegi*, 1850.–1918.²³
(nosi naziv Sud kotarski II. reda u Požegi, 1850.–1854.)
► (nosi naziv Mješoviti kotarski ured u Požegi (za seoski kotar) i Gradski magistrat u Požegi (za grad), 1854.–1874.)
(nosi naziv Kraljevski gradsko-delegirani sud u Požegi, 1874.–1884.)
(nosi naziv Kraljevski kotarski sud u Požegi, 1884.–1918.)
- 2.5. *Kraljevski kotarski sud u Pakracu*, (1850.–1874.) (1877.–1918.)²⁴
(nosi naziv Sud kotarski II. reda u Pakracu i Sud kotarski zborni 1850.–1854.)
► (nosi naziv Kotarski ured u Pakracu 1854.–1877.)
(nosi naziv Kraljevski kotarski sud u Pakracu 1877.–1918.)

III. Državna odvjetništva:

3. *Državno odvjetništvo Požega*, 1850.–1918.²⁵

IV. Mjesni sudovi:

4. *Mjestni sud u Pakracu*, 1877.–1918., 4.1. *Mjestni sud u Buči*, 1877.–1918., 4.2. *Mjestni sud u Pleternici*, 1877.–1918., 4.3. *Mjestni sud u Begtežu*, 1877.–1890., 4.4. *Mjestni sud u Velikoj*, 1877.–1890., 4.5. *Mjestni sud u Brestovcu (sjedište Vilić selo)*, 1877.–1918., 4.6. *Mjestni sud u Cerniku*, 1877.–1918.²⁶

c) Vojna krajina i Provincijal 1886.–1918. god.

Godine 1886. formirano je 8 županija s pripadajućim kotarima. Uz svaki kotar ide u pravilu kotarski sud kao samostalno pravosudno tijelo. Na području teritorijalne ovlasti DASB-a u skladu s ovim zakonom ukinut je kotarski sud u Okučanima, a umjesto njega osnovan je sud u Novskoj. Sada na području teritorijalne ovlasti DASB-a imamo **Sudbeni stol u Požegi**, koji obuhvaća **kotarske sudove u Požegi, Pakracu, Daruvaru, Novskoj, Novoj Gradiški i Brodu**. Na području svakoga kotarskog suda

¹⁹ Ukinućem Zemaljskoga suda II. reda u Požegi kao prizivni sud i sudište I. molbe za požešku županiju 1854.–1874. postaje Županjski sud u Osijeku, *Zemaljsko-vladin list za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju*, kom. XIII.

²⁰ U navedenom razdoblju istodobno djeluje kao upravno i sudsko tijelo. Ukinut 21. studenoga 1874., a njegovu ulogu preuzima Kraljevsko-gradsko delegirani sud u Požegi (SZINKHS, kom. XXV, br. 55)

²¹ Ukinut Naredbom od 3. lipnja 1854. (*Zemaljsko-vladin list* 1854, kom XIII.).

²² Ukinut Naredbom od 3. lipnja 1854. (*Zemaljsko-vladin list* 1854, kom XIII.).

²³ Za Kraljevske kotarske sudove u Požegi i Pakracu vrijedi navedeno u bilješci 9.

²⁴ Ukinut Zakonom od 3. studenoga 1874. (SZINKHS, kom. XXV, br. 55), a Naredbom br. 364 od 14. veljače 1875. njegov djelokrug preuzima Kraljevski kotarski sud u Daruvaru. Ponovno osnovan Naredbom br. 1200 od 27. lipnja 1877. kao Kraljevski kotarski sud u Pakracu.

²⁵ Osnovano 1. ožujka 1850. pri Zemaljskom sudu u Požegi (*Zemaljsko-zakonski i vladin list*, 1850, kom. I.).

²⁶ Mjesni sudovi na području Provincijala osnovani su Naredbom od 6. veljače 1877., br. 564 (SZINKHS, kom. IV, br. 7). Mjesni sudovi nastali nakon 1886. godine navedeni su u poglavlju c) *Vojna krajina i Provincijal 1886.–1918. god.* Osnovani Naredbom od 6. veljače 1877., br. 564 (SZINKHS, kom. IV, br. 7).

djelovao je veći broj **mjesnih sudova**. Stvarna ovlast nije se mijenjala za područje teritorijalne ovlasti DASB-a sve do 1929. Od 1886. do 1918. novoosnovan su sljedeća pravosudna tijela:

I. Mjesni sudovi:²⁷

a) požeško područje: *Mjestni sud u Kutjevu*, 1890.–1918., *Mjestni sud u Ruševu*, 1890.–1918., *Mjestni sud u Kaptolu*, 1890.–1918., *Mjestni sud u Biškupcih* (za *Stražeman*), 1890.–1918., *Mjestni sud u Jakšićih*, 1890.–1918., *Mjestni sud u Begtežu*, 1893.–1918., *Mjestni sud u Velikoj*, 1894.–1918., *Mjestni sud u Mihaljevcima ilirskim*, 1897.–1918., *Mjestni sud Požega vanjska*, 1903.–1918.

b) pakračko područje: *Mjestni sud u Dragoviću*, 1890.–1918., *Mjestni sud u Badljevini*, 1890.–1918., *Mjestni sud u Lipiku*, 1890.–1918., *Mjestni sud u Gaju*, 1890.–1918., *Mjestni sud u Kukurjancu*, 1895.–1918., *Mjestni sud u Pakračkoj Poljani*, 1911.–1918.

c) brodsko područje: *Mjestni sud u Bebrini*, 1890.–1918., *Mjestni sud u Beravcima*, 1896.–1918., *Mjestni sud u Brodu na Savi* (gradska općina), 1898.–1918., *Mjestni sud u Kaniži*, 1890.–1918., *Mjestni sud u Klakaru*, 1898.–1918., *Mjestni sud u Svilaju*, 1893.–1918., *Mjestni sud u Velikoj Kapanici*, 1890.–1918., *Mjestni sud u Kobašu*, 1890.–1918., *Mjestni sud u Drenovcu*, 1899.–1918., *Mjestni sud u Lužanima*, 1912.–1918.

d) gradiško područje: *Mjestni sud u Cerniku*, 1890.–1918., *Mjestni sud u Davoru* (Svinjar), 1890.–1918., *Mjestni sud u Novoj Gradiški*, 1890.–1918., *Mjestni sud u Novoj Gradiški* (vanjska), 1895.–1918., *Mjestni sud u Staroj Gradiški*, 1890.–1918., *Mjestni sud u Štivicima*, 1897.–1918., *Mjestni sud u Orubici*, 1910.–1918.

e) područje Kr. kotarskoga suda u Bošnjacima: *Mjestni sud u Gundincima*, 1890.–1918., *Mjestni sud u Šamcu*, 1890.–1918.²⁸

f) područje Kr. kotarskoga suda u Đakovu: *Mjestni sud u Vrpolju*, 1890.–1918.

2. Razdoblje 1918.–1941. god.

Bitnih promjena u organizaciji pravosuđa nije bilo na području teritorijalne ovlasti DASB-a ni nakon prestanka postojanja Austro-Ugarske. Naime, svaka pokrajina koja je ušla u sastav Kraljevine SHS zadržala je svoje sudstvo sve do Zakona o uređenju redovnih sudova od 24. rujna 1928., a koji je opet zamijenjen zakonom od 18. siječnja 1929. godine. Redovni sudovi koji su vršili sudske funkcije iz područja građanskoga i kaznenoga zakonodavstva bili su: **sreski sudovi umjesto kotarskih sudova, okružni sudovi umjesto sudbenih stolova, apelacioni sud umjesto Banskoga stola, kasacioni sud umjesto Stola Sedmorice.**

Prema zakonu od 21. ožujka 1929. **državno tužilaštvo** (umjesto dotadašnjega državnog odvjetništva) postojalo je u sklopu okružnih, apelacionih sudova i kasacionoga suda. Ono pokreće kazneni postupak pred sudovima i zastupa državu.

Državno pravobranilaštvo osnovano je kao tijelo ministarstva financija sa zadaćom da štiti imovinsko-pravne interese države. Ono je djelovalo na području apelacionoga suda. Godine 1939. mijenja naziv u **banovinsko odvjetništvo** (Zbirka

²⁷ *Političko i sudbeno razdijeljenje kraljevina Hrvatske i Slavonije i Repertorij mjesta po posljednjih popisa godine 1890.*, Zagreb 1892., str. 106–119.

M. Smrekar, nav. dj., str. 630–633.

²⁸ Pod nadležnost Kraljevskoga kotarskog suda u Bošnjacima spada i Mjestni sud u Sikirevcima. Vidjeti bilješku 12.

zakona i naredaba 1940. br. 34), a 1941. u **državno odvjetništvo** (Zbirka zakona, uredaba i naredaba NDH, knj. I., sv. 2, str 48).

Državno tužilaštvo 1941. mijenja naziv u **državno tužiteljstvo** i ostaju mu samo poslovi iz kaznenoga postupka.

Mjesni sudovi nastavili su sa svojim radom i dalje u sklopu općina.²⁹

U ovom razdoblju na području teritorijalne ovlasti DASB-a postojala su sljedeća pravosudna tijela:

I. Okružni sudovi:

1. *Okružni sud u Požegi*, 1918.–1941. (nosi naziv Sudbeni stol u Požegi 1918.–1929.)³⁰

II. Kotarski sudovi:

2.1. *Sreski sud u Požegi*, 1918.–1941. (nosi naziv Kotarski sud u Požegi, 1918.–1929.)

2.2. *Sreski sud u Pakracu*, 1918.–1941.

(nosi naziv Kotarski sud u Pakracu, 1918.–1929.)

2.3. *Sreski sud u Novoj Gradiški*, 1918.–1941.

(nosi naziv Kotarski sud u Novoj Gradiški, 1918.–1929.)

2.4. *Sreski sud u Brodu*, 1918.–1941. (nosi naziv Kotarski sud u Brodu, 1918.–1929.)

III. Državna odvjetništva:

3. *Državno tužilaštvo Požega*, 1918.–1941.

(nosi naziv Državno odvjetništvo Požega, 1918.–1929.)

3. Razdoblje 1941.–1945. god.

Za ovo razdoblje vrijedi gotovo isto ono što smo rekli za prethodno razdoblje 1918.–1941. godine. Zakonskom odredbom o izricanju osuda, o nazivima sudova i sudaca i o upotrebi čistoga hrvatskog jezika kod sudova Ministarstva pravosuđa NDH broj 19179-1941 od 18. travnja 1941. vraćeni su nazivi redovnih sudova koji su ukinuti 1929. godine. Tako su sreski sud, okružni sud i apelacioni sud postali **kotarski sud, sudbeni stol i banski stol**. Zakonskom odredbom od 7. siječnja 1942. ukinut je Stol sedmorice u Zagrebu, a osnovan je Vrhovni sud u Banjaluci za područje čitave NDH. Taj sud nije nikada proradio, već je to i dalje obavljao Stol sedmorice u Zagrebu.

²⁹ Buduću da smo ih naveli u razdoblju 1850.–1918. nabrojiti ćemo samo općine iz 1937., u kojima su vjerojatno takvi sudovi postojali. *Pakračko područje*: Općina Antunovac, Općina Badljeva, Općina Buče, Općina Čaglić, Općina Dragović, Općina Gaj, Općina Kukurjovac, Općina Lipik, Općina Pakrac, Općina Pakračka Poljana. *Požeško područje*: Općina Bektež, Općina Jakšić, Općina Kaptol, Općina Kutjevo, Općina Mihaljevci, Općina Pleternica, Općina Požeški Brestovac, Općina Ruševo, Općina Stražeman, Općina Vanjska Požega, Općina Velika, Općina Vilić Selo. *Novogradiško područje*: Općina Cernik, Općina Davor, Općina Dragalić, Općina Medari, Općina Nova Kapela, Općina Okučani, Općina Orubica, Općina Rešetari, Općina Stara Gradiška, Općina Staro Petrovo Selo, Općina Štivilica, Općina Vanjska Nova Gradiška. *Brodsko područje*: Općina Andrijevići, Općina Bebrina, Općina Beravci, Općina Brodski Drenovac, Općina Brodski Stupnik, Općina Brodski Varoš, Općina Garčin, Općina Kaniža, Općina Klakar, Općina Lužani, Općina Oriovac, Općina Podcrkavlje, Općina Podvinje, Općina Sibirj, Općina Slavonski Kobaš, Općina Svilaj, Općina Trnjani, Općina Velika Kopanica (*Upravno, sudsko i crkveno razdjeljenje i imenik prebivališta Savske banovine po stanju od 1. maja 1937*, Zagreb, 1937).

³⁰ Promijene naziva sudova 1929. dogodile su se Zakonom o uređenju redovnih sudova kraljevine SHS od 1. travnja 1929. godine (*Službene novine*, br. 237, 12. listopada 1928.).

Institucija državnoga tužilaštva ostala je na zakonima iz 1929. samo su se promijenili nazivi u **državno tužiteljstvo**, a vrhovno državno tužilaštvo u **državno nadodvjetništvo**.

Mjesni sudovi nastavili su sa svojim radom i dalje u sklopu općina.³¹

U ovom razdoblju na području teritorijalne ovlasti DASB-a postojala su sljedeća pravosudna tijela:

I. Sudbeni stolovi:

1. *Sudbeni stol u Požegi*, 1941.–1945. (nosi naziv Okružni sud u Požegi, 1941.)³²

II. Kotarski sudovi:

2.1. *Kotarski sud u Požegi*, 1941.–1945. (nosi naziv Sreski sud u Požegi, 1941.)

2.2. *Kotarski sud u Pakracu*, 1941.–1945. (nosi naziv Sreski sud u Pakracu, 1941.)

2.3. *Kotarski sud u Novoj Gradiški*, 1941.–1945.

(nosi naziv Sreski sud u Novoj Gradiški, 1941.)

2.4. *Kotarski sud u Brodu*, 1941.–1945. (nosi naziv Sreski sud u Brodu, 1941.)

III. Državna odvjetništva:

3. *Državno tužiteljstvo Požega*, 1941.–1945.

4. Razdoblje 1945.–1991. god.

Nastankom Demokratske Federativne Jugoslavije Zakonom o uređenju narodnih sudova (*Službeni list*, br. 67/1945) kao redovni sudovi uspostavljaju se: **Vrhovni sud DFJ, vrhovni sudovi republika, okružni sudovi i kotarski sudovi**. Zakonom o sudovima (SL, br. 30/1954) mijenja se samo naziv Vrhovnoga suda DFJ u **Savezni vrhovni sud**, dok ostali ustroj sudbene vlasti ostaje isti. Zakonom o privrednim sudovima (SL, br. 31/1954) uspostavljaju se **privredni sudovi**. Ovakvu uspostavu sudbene vlasti potvrđuje i Zakon o mjesnoj ovlasti i sjedištima kotarskih, okružnih i okružnih privrednih sudova (*Narodne novine*, br. 49/1962.). Osnovnim zakonom o sudovima opće nadležnosti (SL, br. 7/1965) mijenjaju se nazivi redovnih sudova: **općinski sudovi, okružni sudovi, Republički vrhovni sud i Vrhovni sud Jugoslavije**. Zakonom o teritorijalnoj nadležnosti i sjedištima općinskih, okružnih i okružnih privrednih sudova (NN, br. 25/1977) nije došlo do promjene sudbene vlasti na području teritorijalne ovlasti DASB-a.

Člankom 5. Odluke o ustanovljenju i nadležnosti Javnog tužioca DFJ (SL, br. 4/1945) i Privremenim uputstvom Javnog tužioca DFJ za postavljanje javnih tužilaca od 14. svibnja 1945. počinju s radom **javni tužioci okruga**. Uredbom o broju i teritorijalnoj ovlasti kotarskih i okružnih sudova na području NRH (NN, br. 44/1949) osnivaju se **javna tužioštva oblasti**, koja djeluju do donošenja Uredbe o ukidanju postojećih i određivanju broja i teritorijalne ovlasti novih okružnih sudova (NN, br. 40/1951), kada se ponovno uspostavljaju **javna tužilaštva okruga**. Zakonom o javnom tužilaštvu (SL, br. 7/1965) mijenja se naziv u **općinska javna tužilaštva**. Viša su tijela **Javni tužilac NRH**, a Ustavom SR Hrvatske (NN, br. 15/1963) **Javno tužilaštvo SR Hrvatske**.

Rad javnih pravobranitelja pod nazivom kotarski javni pravobranitelji počinje s donošenjem Zakona o javnom pravobranilaštvu (SL, br. 51/1955). Osnovnim

³¹ Mjesni sudovi nisu nabrajani zbog razloga navedenog u bilješci broj 28.

³² Promjene naziva sudova nastaju osam dana nakon uspostave NDH, Zakonskom odredbom ... broj 19179-1941 od 18. travnja 1941. (*Zbornik zakona i naredaba NDH*, 1941., knj. I., sv. I.)

zakonom o javnom pravobranilaštvu (SL, br. 15/1965) mijenja se naziv u **Općinski javni pravobranitelj**. Zakonom o javnom pravobranilaštvu (NN, br. 17/1977) nema bitnih promjena. Viša su tijela **Republički javni pravobranilac 1955.–1965.**, **Republičko javno pravobranilaštvo 1965.–1977.**, **Javno pravobranilaštvo SR Hrvatske 1977.–1991.**

Osim ovih tijela javlja se pravosudno tijelo **Društvenoga pravobranioca samoupravljanja**, osnovano Zakonom o društvenom pravobranioocu (NN, br. 31/1974), a koje je prestalo s radom Zakonom o prestanku rada društvenog pravobranioca samoupravljanja (NN, br. 53/1990). Više sudbeno tijelo bio je **Društveni pravobranilac samoupravljanja Republike Hrvatske**.

Prekršaji su se također sankcionirali zakonom. Tako je Osnovnim zakonom o prekršajima (SL, 107/1947) uređeno da se ta vrsta sudskih poslova obavlja u sklopu **upravnih tijela**. Zakonom o organima za vođenje prekršajnog postupka (NN, 23/1967) prekršajima se bavi **općinski sudac za prekršaje** u sastavu uprave. Pravilima o unutrašnjem poslovanju organa za vođenje prekršajnog postupka (NN, 46/1968) propisuje se poslovanje, ustroj, djelokrug, propisuju evidencije Općinskoga suca za prekršaje i time daje mogućnost jedinicama lokalne samouprave za osnutak samostalnih pravnih subjekata za prekršajne prijestupe. Zakonom o prekršajima (NN, 2/1973) ističe se da su općinski suci za prekršaje samostalni organi za vođenje prekršajnog postupka.

U ovom razdoblju na području teritorijalne ovlasti DASB-a postojala su sljedeća pravosudna tijela:

I. Okružni sudovi:

- 1.1. Okružni sud u Slavonskom Brodu, 1945.–1949.
- 1.2. *Okružni sud u Slavonskoj Požegi*, 1951.–1991.

II. Općinski sudovi:

- 2.1. *Općinski sud u Slavonskoj Požegi*, 1945.–1991.
(nosi naziv Kotarski sud u Slavonskoj Požegi, 1945.–1965.)
- 2.2. *Općinski sud u Pakracu*, 1945.–1991.
(nosi naziv Kotarski sud u Pakracu, 1945.–1965.)
- 2.3. *Općinski sud u Novoj Gradiški*, 1945.–1991.
(nosi naziv Kotarski sud u Novoj Gradiški, 1945.–1965.)
- 2.4. *Općinski sud u Slavonskom Brodu*, 1945.–1991.
(nosi naziv Kotarski sud u Slavonskom Brodu, 1945.–1965.)

III. Okružni privredni sudovi:

- 3.1. *Okružni privredni sud u Slavonskom Brodu*, 1961.–1991.

IV. Javna tužilaštva:

- 4.1. *Javno tužništvo za okrug Slavonski Brod*, 1945.–1949.³³
(nosi naziv Javni tužioc za okrug Slavonski Brod, 1945.–1946.)
- 4.2. *Javni tužilac za okrug Nova Gradiška*, 1945.³⁴
- 4.3. *Okružno javno tužilaštvo Slavonska Požega*, 1951.–1991.

³³ Mjerodavno Zakonom o javnom tužništvu (*Službeni list*, br. 60/1946) za područje okruga Slavonski Brod, koji čine kotarevi Slavonski Brod, Slavonska Požega, Nova Gradiška, Andrijevići, Pleternica, Đakovo, Županja, Vinkovci. Javni tužitelj za okrug Slavonski Brod vršio je i poslove iz djelokruga javnoga tužitelja za kotar Slavonski Brod 1946.–1949.

³⁴ Osnovan u svibnju 1945., ukinut odmah u kolovozu iste godine (bilješka u dosjeu Općinskog javnog tužilaštva Slavonski Brod vanjske službe DASB-a).

- (nosi naziv Javno tužilaštvo okruga Slavonska Požega, 1951.–1952.)
- 4.4. *Općinsko javno tužilaštvo u Slavonskoj Požegi*, 1946.–1991.
(nosi naziv Javno tužioštvo za kotar Slavonska Požega 1946.–1952.)
(nosi naziv Kotarsko javno tužilaštvo u Slavonskoj Požegi 1952.–1965.)
- 4.5. *Općinsko javno tužilaštvo u Pakracu*, 1946.–1951., 1956., 1977.–1991.³⁵
(nosi naziv Javno tužioštvo za kotar Pakrac 1946.–1951.)
(nosi naziv Kotarsko javno tužilaštvo Pakrac, 1956.)
- 4.6. *Općinsko javno tužilaštvo u Novoj Gradiški*, 1946.–1991.
(nosi naziv Javno tužioštvo za kotar Nova Gradiška 1946.–1952.)
(nosi naziv Kotarsko javno tužilaštvo u Novoj Gradiški, 1952.–1965.)
- 4.7. *Općinsko javno tužilaštvo u Slavonskom Brodu*, 1949.–1991.³⁶
(nosi naziv Javno tužioštvo za grad i kotar Slavonski Brod, 1949.–1952.)
(nosi naziv Kotarsko javno tužilaštvo u Slavonskom Brodu, 1952.–1965.)

V. Javna pravobranilaštva:

- 5.1. *Javno pravobranilaštvo općine Slavonska Požega*, 1955.–1991.
(nosi naziv Kotarsko javno pravobranilaštvo u Slavonskoj Požegi, 1955.–1962.)
(nosi naziv Javno pravobranilaštvo općine Slavonska Požega, 1962.–1965.)
(nosi naziv Općinsko javno pravobranilaštvo u Slavonskoj Požegi, 1965.–1977.)
- 5.2. *Javno pravobranilaštvo općine Pakrac*, 1955.–1991.
(nosi naziv Kotarsko javno pravobranilaštvo u Pakracu, 1955.–1962.)
(nosi naziv Javno pravobranilaštvo općine Pakrac, 1962.–1965.)
(nosi naziv Općinsko javno pravobranilaštvo u Pakracu, 1965.–1977.)
- 5.3. *Javno pravobranilaštvo općine Nova Gradiška*, 1955.–1991.
(nosi naziv Kotarsko javno pravobranilaštvo u Novoj Gradiški, 1955.–1962.)
(nosi naziv Javno pravobranilaštvo općine Nova Gradiška, 1962.–1965.)
(nosi naziv Općinsko javno pravobranilaštvo u Novoj Gradiški, 1965.–1977.)
- 5.4. *Javno pravobranilaštvo općine Slavonski Brod*, 1955.–1991.
(nosi naziv Kotarsko javno pravobranilaštvo u Slavonskom Brodu, 1955.–1962.)
(nosi naziv Javno pravobranilaštvo općine Slavonski Brod, 1962.–1965.)
(nosi naziv Općinsko javno pravobranilaštvo u Slavonskom Brodu, 1965.–1977.)

VI. Društveni pravobranitelji samoupravljanja:³⁷

- 6.1. *Društveni pravobranitelj samoupravljanja Nova Gradiška*, 1975.–1990.
- 6.2. *Društveni pravobranitelj samoupravljanja Slavonski Brod*, 1975.–1990.
- 6.3. *Društveni pravobranitelj samoupravljanja Pakrac*, 1975.–1990.
- 6.4. *Društveni pravobranitelj samoupravljanja Slavonska Požega*, 1975.–1990.

VII. Prekršajni sudovi:³⁸

- 7.1. ► *Kotarski narodni odbor Slavonski Brod*, 1947.–1963.
- 7.2. ► *Kotarski narodni odbor Nova Gradiška*, 1947.–1963.
- 7.3. ► *Kotarski narodni odbor Slavonska Požega*, 1947.–1963.
- 7.4. ► *Kotarski narodni odbor Pakrac*, 1947.–1955.

³⁵ Ukinut Uredbom o ukidanju postojećih i određivanju broja i teritorijalne nadležnosti novih okružnih sudova (*Narodne novine*, br. 40/1951). Ponovno je osnovano 1. siječnja 1956., ukinuto odmah 11. srpnja 1956. (dosje vanjske službe DASB-a). Ponovno osnovano Zakonom o teritorijalnoj nadležnosti i sjedištima općinskih i okružnih javnih tužilaštava (NN, br. 25/1977) i Zakonom ... (NN, br. 50/1978).

³⁶ Počelo s radom 1949. jer je do tada njegovu funkciju obavljalo Okružno javno tužilaštvo u Slavonskom Brodu. Vidi bilješku broj 30.

³⁷ Ukinut Zakonom o prestanku rada društvenog pravobranitelja samoupravljanja (NN, br. 53/1990).

³⁸ Do 1968. godine prekršajni su sudovi u sklopu upravnih tijela, nakon donošenja Pravila o unutrašnjem poslovanju organa za vođenje prekršajnog postupka postaju u nekim općinama samostalna tijela, odnosno imaju takav stupanj autonomije.

- 7.5. ► *Narodni odbor općine Pakrac*, 1955.–1963.
- 8.1. ► *Skupština općine Slavonski Brod*, 1963.–1969.
- 8.2. ► *Skupština općine Nova Gradiška*, 1963.–1971.
- 8.3. ► *Skupština općine Slavonska Požega*, 1963.–1971.
- 8.4. ► *Skupština općine Pakrac*, 1963.–1973.
- 9.1. *Općinski sudac za prekršaje Slavonski Brod*, 1969.–1990.
- 9.2. *Općinski sudac za prekršaje Nova Gradiška*, 1971.–1990.
- 9.3. *Općinski sudac za prekršaje Slavonska Požega*, 1971.–1990.
- 9.4. *Općinski sudac za prekršaje Pakrac*, 1973.–1990.

5. Razdoblje od 1991. - 2004. god.

Raspadom Jugoslavije i uspostavom Republike Hrvatske 1991. ozakonjuje se i novi pravosudni sustav Zakonom o područjima i sjedištima sudova (NN, br. 3/1994). Tako u Republici Hrvatskoj postoje sudovi: **općinski sudovi**, **županijski sudovi**, **vojni sudovi**, **trgovački sudovi**, **Visoki trgovački sud Republike Hrvatske**, **Upravni sud Republike Hrvatske** i **Vrhovni sud Republike Hrvatske**. Dolazi do ustrojavanja županijskih sudova na području svake županije nastale novom upravnom podjelom Republike Hrvatske. Dotadašnji okružni sudovi postaju županijski. Međutim tek kada se stvore uvjeti za rad županijskih sudova u svakoj županiji oni počinju s radom. Do tada njihovu ulogu imaju dosadašnji okružni sudovi.

Dosadašnje javno tužilaštvo Zakonom o izmjenama zakona koji sadrži nazivlje javno tužilaštvo (NN, br. 58/1993) mijenja naziv u **državno odvjetništvo**, a Zakonom o državnom odvjetništvu (NN, br. 75/1995) dosadašnja okružna javna tužilaštva postaju i mijenjaju naziv u **županijska državna odvjetništva**.

Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o javnom pravobranilaštvu (NN, br. 83/1992) dosadašnja općinska javna pravobranilaštva mijenjaju naziv u **javna pravobraniteljstva općine**, a Zakonom o privremenom djelovanju upravnih i sudbenih tijela (NN, br. 60/1993) mijenja se naziv u **javno pravobraniteljstvo**. Novim Zakonom o državnom pravobraniteljstvu (NN, br. 75/1995) ukidaju se dosadašnja pravobraniteljstva, koja su djelovala na području bivših općina, a osnivaju se **državna pravobraniteljstva županija**, koja mogu imati, ali i ne moraju, svoje ispostave po drugim mjestima županije. Zakonom o državnom odvjetništvu (NN, br. 51/2001) ukidaju se državna pravobraniteljstva županija, koja ulaze u sastav općinskih državnih odvjetništava.

Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o prekršajima (NN, 33/1995) **prekršajni sudovi** tijela su državne vlasti koja sudbenu vlast obavljaju samostalno i neovisno.

I. Okružni sudovi:

- 1.1. *Okružni sud u Požegi*, 1991.–1994.³⁹

II. Županijski sudovi:

- 2.1. *Županijski sud u Požegi*, 1994.–
- 2.2. *Županijski sud u Slavenskom Brodu*, 1994.–

III. Općinski sudovi:

- 3.1. *Općinski sud u Požegi*, 1991.–
- 3.2. *Općinski sud u Pakracu*, 1991.–

³⁹ Ukinut Zakonom o područjima i sjedištima sudova (NN, br. 3/1994)

- 3.3. *Općinski sud u Novoj Gradiški*, 1991.–
3.4. *Općinski sud u Slavonskom Brodu*, 1991.–

IV. Trgovački sudovi:

- 4.1. *Trgovački sud u Slavonskom Brodu*, 1991.–
(nosi naziv Okružni privredni sud u Slavonskom Brodu, 1991.–1994.)

V. Državna odvjetništva:

- 5.1. *Okružno državno odvjetništvo u Požegi*, 1991.–1995.⁴⁰
(nosi naziv Okružno javno tužilaštvo u Požegi, 1991.–1993.)
5.2. *Županijsko državno odvjetništvo u Požegi*, 1995.–
5.3. *Županijsko državno odvjetništvo u Slavonskom Brod*, 1995.–
5.4. *Općinsko državno odvjetništvo u Požegi*, 1991.–
(nosi naziv Općinsko javno tužilaštvo u Požegi 1991.–1993.)
5.5. *Općinsko državno odvjetništvo u Pakracu*, 1991.–
(nosi naziv Općinsko javno tužilaštvo u Pakracu, 1991.–1993.)
5.6. *Općinsko državno odvjetništvo u Novoj Gradiški*, 1991.–
(nosi naziv Općinsko javno tužilaštvo u Novoj Gradiški, 1991.–1993.)
5.4. *Općinsko državno odvjetništvo u Slavonskom Brodu*, 1991.–
(nosi naziv Općinsko javno tužilaštvo u Slavonskom Brodu, 1991.–1993.)

VI. Državna pravobraniteljstva:

- 6.1. *Javno pravobraniteljstvo u Požegi*, 1991.–1995.⁴¹
(nosi naziv Javno pravobranilaštvo Općine Slavonska Požega, 1991.–1992.)
(nosi naziv Javno pravobraniteljstvo Općine Požega, 1992.–1993.)
6.2. *Javno pravobraniteljstvo u Pakracu*, 1991.–1995.
(nosi naziv Javno pravobranilaštvo Općine Pakrac, 1991.–1992.)
(nosi naziv Javno pravobraniteljstvo Općine Pakrac, 1992.–1993.)
6.3. *Javno pravobraniteljstvo u Slavonskom Brodu*, 1991.–1995.
(nosi naziv Javno pravobranilaštvo Općine Slavonski Brod, 1991.–1992.)
(nosi naziv Javno pravobraniteljstvo Općine Slavonski Brod, 1992.–1993.)
6.4. *Javno pravobraniteljstvo u Novoj Gradiški*, 1991.–1995.
(nosi naziv Javno pravobranilaštvo Općine Nova Gradiška, 1991.–1992.)
(nosi naziv Javno pravobraniteljstvo Općine Nova Gradiška, 1992.–1993.)
6.5. *Državno pravobraniteljstvo Županije Požeško-slavonske u Požegi*, 1995.–2001.⁴²
6.6. *Državno pravobraniteljstvo Županije Brodsko-posavske u Slavonskom Brodu*,
1995.–2001.

VII. Prekršajni sudovi:

- 7.1. *Općinski sudac za prekršaje Slavonski Brod*, 1990.–1995.⁴³
7.2. *Općinski sudac za prekršaje Nova Gradiška*, 1990.–1995.
7.3. *Općinski sudac za prekršaje Slavonska Požega*, 1990.–1995.
7.4. *Općinski sudac za prekršaje Pakrac*, 1990.–1995.
7.5. *Prekršajni sud u Slavonskom Brodu*, 1995.–
7.6. *Prekršajni sud u Novoj Gradiški*, 1995.–
7.7. *Prekršajni sud u Požegi*, 1995.–

⁴⁰ Ukinuto Zakonom o državnom odvjetništvu (NN, br. 75/1995).

⁴¹ Javna pravobraniteljstva u Pakracu, Požegi, Novoj Gradiški i Slavonskoj Požegi ukidaju se Zakonom o javnom pravobraniteljstvu (NN, br. 75/1995).

⁴² Državna pravobraniteljstva županija ukinuta su Zakonom o državnim odvjetništvima (NN, br. 51/2001).

⁴³ Općinski suci za prekršaje u Pakracu, Požegi, Novoj Gradiški i Slavonskom Brodu prestaju sa radom Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o prekršajima (NN, br. 33/1995).

7.8. Prekršajni sud u Pakracu, 1995.–

Literatura i izvori:

- Beuc, Ivan, *Povijest institucija državne vlasti u Hrvatskoj (1527-1945)*, Zagreb, 1969.
- Kušen, Držen i Pandžić, Miljenko, *Karte povijesti uprave nekadašnje Slavonije (1684.-1936. g.)*. Andreas (Andrija) Lutz, Graz, 1937. *Glasnik arhiva Slavonije i Baranje*, Osijek, 6(2001), str. 251–282
- Smrekar, Milan, *Priručnik za političko upravnu službu u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji*, knjiga I, Zagreb, 1899.
- Valentić, Mirko, *Vojna krajina i pitanje njezina sjedinjenja s Hrvatskom 1849 - 1881*, Zagreb, 1981.
- Vuković, Marinko, *Shematizam pravosudnih tijela na području Brodsko-posavske i Požeško-slavonske županije od 1850.-2000. godine*, Slavonski Brod (interna publikacija Državnog arhiva u Slavonskom Brodu).
- Političko i sudbeno razdjeljenje kraljevina Hrvatske i Slavonije i repertorij mjesta po posljednjih popisa godine 1890.*, Zagreb, 1892.
- Upravno, sudsko i crkveno razdjeljenje i imenik prebivališta Savske banovine po stanju od 1. maja 1937.*, Zagreb, 1937.
- Zemaljsko-zakonski i vladin list*, Beč, 1850., komad I. i XCIX.
- Zemaljsko-vladni list za krunovine Hrvatsku i Slavoniju*, Beč, 1854., komad XIII.
- Sbornik zakonah i naredabah za kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju*, godišta 1874., 1875., 1877., 1882.
- Službene novine*, br. 237/1928.
- Zbornik zakona, uredbi i naredbi*, br. 34/1940.
- Zakoni, zakonske odredbe, naredbe NDH*, 1941., knjiga I., svezak 1. i 2.
- Službeni list* (DFJ, FNRJ, SFRJ), br. 4, 67/1945., br. 60/1946., br. 107/47, br. 30, 31/1954., br. 51/1955., br. 7, 15/1965.
- Narodne novine* (FDH, NRH, SRH), Republike Hrvatske, br. 44/1949., br. 40/1951., br. 49/1962., br. 15/1963., br. 23/1967., br. 44/1968., br. 2/1973., br. 31/1974., br. 17, 25/1977., br. 50/1978., br. 53/1990., br. 83/1992., br. 58, 60/1993., br. 3/1994., br. 33, 75/1995., br. 51/2001.
- Dosjei Vanjske službe Državnog arhiva u Slavonskom Brodu.
- Sumarni inventar »Gradsko poglavarstvo vojnog komuniteta Brod, Militar Communitats Magistrat Brod; K. k. Frei Militar Communitet Brod« 1781.–1881.

Zusammenfassung

SCHEMATISMUS DER JUSTIZBEHÖRDEN AUF DEM GEBIET DER TERRITORIALEN ZUSTÄNDIGKEIT DES STAATSARCHIVS IN SLAVONSKI BROD (1850 – 2004)

Im Artikel wird der Schematismus der Justizbehörden auf dem Zuständigkeitsgebiet des Staatsarchivs in Slavonski Brod für den Zeitraum 1850 – 2004 vorgestellt. Er ist in fünf deutlich abgegrenzte Zeitabschnitte aufgeteilt, die der staatsrechtlichen Ordnung in erwähntem Zeitraum folgen. Der erste Zeitabschnitt umfasst die österreichisch-ungarische Zeit 1850 – 1918, wobei es 1850 – 1886 eine

Unterteilung in zwei Subzeitabschnitte gibt: Militärgrenze und Provinzial. Der zweite Zeitabschnitt bezieht sich auf den Zeitraum des Königreichs der Serben, Kroaten und Slowenen und Königreichs Jugoslawien 1918 – 1941, der dritte des Unabhängigen Staates Kroatien 1941 – 1945, der vierte sozialistischen Jugoslawiens 1945 – 1991 und der fünfte auf den Zeitraum der Republik Kroatien 1991 – 2004. Der Schematismus beinhaltet alle bekannten Körper mit juristischer Subjektivität, die Gerichtstätigkeit ausgeübt haben, sowie die Verwaltungskörper, die zum Teil eine gerichtliche Funktion hatten.

***Schlüsselwörter:** Gerichte, Justiz, Geschichte der Justiz*

Übersetzung Danijela Marjanić